

Οι μοιραίοι Λουδοβίκοι και η πτώση της Βαστίλης

Όταν, στα 1715, ο «Βασιλιάς Ήλιος» Λουδοβίκος ΙΔ΄ πέθανε, η Γαλλία βυθίστηκε ακόμα πιο πολύ στο σκοτάδι της εξαθλίωσης. Οι πόλεμοι, η άγρια φορολογία και η σιτοδεία ένωσαν στην επαιτεία τους ζωντανούς σκελετούς των πόλεων με τους αυλικούς του βασιλιά. Ο νέος Λουδοβίκος, ο ΙΕ΄, ήταν από τα ελάχιστα παιδιά που γεννήθηκαν τη μαύρη χρονιά του 1709 και επέζησαν.

Έγινε βασιλιάς στα έξι του κι εραστής στα 35, με ερωμένη τη μαρκησία ντε Πομπαντούρ που ουσιαστικά κυβέρνησε τη Γαλλία για είκοσι χρόνια. Μια Γαλλία σε μαύρα οικονομικά χάλια, με μια σπάταλη αυλή και μια παρ' όλ' αυτά φιλοπόλεμη διάθεση.

Οι κηδεμόνες του έμπλεξαν τη ρημαγμένη χώρα στον πόλεμο για τη διαδοχή της Πολωνίας κι ο ίδιος, όταν ενηλικιώθηκε, στον επταετή πόλεμο με την Αγγλία. Έχασε Καναδά, Ανατολικές Ινδίες και άλλες κτήσεις, αύξησε κι άλλο τη φορολογία κι άφησε τη χώρα στο έλεος ενός τυχοδιώκτη.

Η μαντάμ ντε Πομπαντούρ γεννήθηκε το 1721, όταν ο μελλοντικός εραστής της συμπλήρωνε κιόλας έξι χρόνια βασιλείας. Ήταν 23 χρόνων, όταν έγινε βασιλική ερωμένη, και γρήγορα πήρε τα ηνία του κράτους στα αβρά της χέρια.

Ο μοιραίος άνθρωπος γεννήθηκε το 1719 και λεγόταν Στέφανος Φραγκίσκος, δούκας ντε Σουαζέλ. Ήταν, έλεγε, στρατιωτικός και πολιτικός. Τον θαύμαζαν για τους λεπτούς του τρόπους και την εξυπνάδα του. Κόλακας πρώτης γραμμής και άσος στους ελιγμούς, κατάφερε να γοητεύσει τη μαρκησία ντε Πομπαντούρ και ν' αποκτήσει τη φιλία και την εύνοιά της. Μπόρεσε να αναδιοργανώσει και το στράτευμα, μετά την περιπέτεια του επταετή πολέμου με την Αγγλία.

Η μαρκησία ντε Πομπαντούρ πέθανε στα 1764, οπότε άρχισε και η αντίστροφη μέτρηση για τον δούκα ντε Σουαζέλ. Πριν όμως να πέσει σε δυσμένεια, ο δούκας πρόλαβε να προχωρήσει σε δυο μοιραίες για τη Γαλλία πράξεις:

Η πρώτη ήταν να αγοράσει την Κορσική από την Τζένοβα. Αυτό έγινε το 1768, ένα χρόνο πριν από τη γέννηση του Ναπολέοντα Βοναπάρτη. Το δεύτερο ήταν να στήσει ένα βασιλικό ειδύλλιο. Για να δέσει τη φιλία της Γαλλίας με την Αυστρία, πρότεινε να παντρευτούν ο διάδοχος του θρόνου της Γαλλίας με την κόρη του βασιλιά Φραγκίσκου Α΄.

Διάδοχος του θρόνου ήταν ο εγγονός του ΙΕ΄, μελλοντικός Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ που γεννήθηκε το 1754 και μεγάλωσε αποκτώντας μερικά βασιλικά προτερήματα: Ήταν φανατικός με το κυνήγι, είχε χόμπι τη μεταλλοτεχνία και χαρακτηριζόταν από μια αξιοθαύμαστη λαιμαργία που πολύ γρήγορα τον έκανε να διαθέτει βασιλικές διαστάσεις. Όμως, όσο παχύσαρκος κι αν ήταν, δεν έπαυε να γοητεύει τις κυρίες μια και ο θρόνος του ανήκε.

Κόρη του Φραγκίσκου της Αυστρίας ήταν η Μαρία Αντουανέτα. Γεννημένη το 1755, η Μαρία συναγωνιζόταν επάξια τον γαμπρό σε βασιλικά προσόντα: Ελαφρόμυαλη, επιπόλαιη, σπάταλη.

Ο 16χρονος Λουδοβίκος και η 15χρονη Μαρία παντρεύτηκαν στις 16 Μαΐου του 1770, σε λαμπρή τελετή. Αμέσως μετά, ο δούκας ντε Σουαζέλ μπήκε σε δυσμένεια και απαλλάχθηκε από τα καθήκοντά του. Πέθανε το 1785 και δεν πρόλαβε να δει τις συνέπειες των πράξεών του. Στο μεταξύ, είχε πεθάνει κι ο Λουδοβίκος ΙΕ΄ (1774) αφήνοντας την έρημη Γαλλία στα χέρια του εγγονού του.

Ο Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ πατούσε τα είκοσι όταν το 1774 ανέβηκε στο θρόνο. Μέσα σε 15 χρόνια, αυτός κι η γυναίκα του Μαρία Αντουανέτα κατάφεραν να γίνουν λαομίσητοι, να προκαλούν το δημόσιο αίσθημα με τις σπατάλες τους, την ώρα που ο λαός πεινούσε, και να επιταχύνουν την πορεία προς τη γαλλική επανάσταση. Έχει μείνει ξακουστό το επεισόδιο με την άμυαλη βασίλισσα που, κάποτε, ρώτησε:

«Γιατί φωνάζει ο λαός;».

Κάποιος της απάντησε:

«Επειδή πεινάει. Δεν έχει ψωμί, να φάει».

Και η Μαρία Αντουανέτα απόρησε:

«Τότε, γιατί δεν τρώει παντεσπάνι;».

Η κατάσταση ήταν τραγική. Από τα 25 εκατομμύρια των κατοίκων, γύρω στους 400.000 αριστοκράτες και ανώτεροι κληρικοί ζούσαν πλουσιοπάροχα μοιράζοντας μεταξύ τους τα αξιώματα και τις θέσεις κλειδιά. Οι υπόλοιποι πεινούσαν. Πάνω από 130.000 ιερωμένοι ζούσαν ζητιανεύοντας ή δουλεύοντας εργάτες στα τσιφλίκια.

Στα 1777, ο Λουδοβίκος αποδέσμευσε και τις εξαγωγές δίνοντας την ευκαιρία στους αριστοκράτες της γης να πουλήσουν το σιτάρι σε άλλες χώρες. Το 1788, οι σιταποθήκες άδειασαν, ενώ τρομακτικές θύελλες και χαλάζι κατέστρεψαν την παραγωγή. Χρεωμένοι οι μικροϊδιοκτήτες άρχισαν να συρρέουν στις πόλεις αναζητώντας δουλειά. Τα μεροκάματα έπεφταν, ο πληθωρισμός έτρεχε με 50%, ψωμί δεν υπήρχε, οι προβλέψεις για τη νέα σπορά ήταν δυσοίωνες. Στις 16 Αυγούστου, η Γαλλία χρεοκόπησε:

Την καταστροφή της γεωργίας ακολούθησε μοιραία η βιομηχανική κρίση. Η ανεργία ανέβαινε σε δυσθεώρητα ύψη και τα μηνύματα του διαφωτισμού έβρισκαν πρόσφορο έδαφος. Η λαϊκή πίεση ανάγκασε τον βασιλιά να θυμηθεί το Συμβούλιο των Γενικών Τάξεων που είχε πάνω από ενάμισι αιώνα να συγκληθεί.

Η αναγγελία έγινε το φθινόπωρο του 1788. Οι εκλογές τον Φεβρουάριο του 1789. Η πρώτη συνεδρίαση ορίστηκε για τις 5 Μαΐου. Βρίσκονταν εκεί 300 αντιπρόσωποι των αριστοκρατών, 300 του κλήρου και 600 της τρίτης τάξης των αστών και αγροτών. Οι

διαφωνίες παρουσιάστηκαν από την αρχή: Αριστοκράτες και ανώτεροι κληρικοί ήθελαν να γίνονται οι ψηφοφορίες κατά τάξεις. Η τρίτη τάξη ζήτησε να ψηφίζουν κατά άτομα. Αριστοκράτες και κλήρος αποχώρησαν.

Με πρόταση του εκλεγμένου από την τρίτη τάξη κόμη ντε Μιραμπό, που ψηφίστηκε στις 17 Ιουνίου του 1789, το συμβούλιο μετονομάστηκε σε εθνοσυνέλευση και συνέχισε τις εργασίες του. Δυο μέρες αργότερα, οι πεινασμένοι κληρικοί προκάλεσαν ψηφοφορία στη δεύτερη τάξη, νίκησαν τους επισκόπους κι ενώθηκαν με την τρίτη τάξη που συνέχιζε τις συνεδριάσεις, στις Βερσαλλίες.

Μπροστά στη νέα τροπή των πραγμάτων, ο Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ αποφάσισε να τελειώνει με το συμβούλιο. Έστειλε μια δύναμη μισθοφόρων να κλείσει την αίθουσα των συνεδριάσεων. Οι σύνεδροι, έχοντας επικεφαλής τον πρόεδρο της τρίτης τάξης, αστρονόμο Μπεγί, και τον αβά Σεγές, κατέλαβαν το σφαιριστήριο των ανακτόρων κι ορκίστηκαν να μη διαλυθούν, πριν να ψηφίσουν σύνταγμα για τη Γαλλία.

Ήταν 20 Ιουνίου του 1789 και το γεγονός έμεινε στην Ιστορία ως ο όρκος του σφαιριστηρίου. Ο Λουδοβίκος ξανάνοιξε την αίθουσα των συνεδριάσεων. Στις 23 Ιουνίου, παρουσιάστηκε ο ίδιος μπροστά στους αντιπροσώπου, έδωσε διαταγή κάθε τάξη να συνεδριάζει χωριστά και αποχώρησε. Οι αντιπρόσωποι έμειναν στις θέσεις τους. Κάποιος εκπρόσωπος του βασιλιά ήρθε τους είπε:

«Κύριοι, δεν ακούσατε τη διαταγή;».

Ο Μιραμπό σηκώθηκε και του απάντησε:

«Φύγετε! Πηγαίνετε να πείτε σ' αυτόν που σας έστειλε, πως είμαστε εδώ με την ψήφο του λαού και δεν θα αποχωρήσουμε παρά μόνο με τη βία».

Τα χειροκροτήματα που κάλυψαν τα λόγια του ήταν και η πρώτη ανοιχτή αντίδραση στον βασιλιά.

Δυο μέρες αργότερα, στις 25 Ιουνίου του 1789, στους αντιπροσώπους της δεύτερης και της τρίτης τάξης, ήρθαν να προστεθούν και 47 εκλεγμένοι εκπρόσωποι των αριστοκρατών. Ανάμεσά τους κι ο δούκας της Ορλεάνης, Λουδοβίκος - Φίλιππος Ιωσήφ, που άνοιξε τους απέραντους κήπους του στο λαό.

Σ' αυτούς τους κήπους, πρωί βράδυ, ο δημοσιογράφος Καμίλ Ντεμουλέν έβγαζε πύρινους λόγους καταγγέλλοντας αριστοκράτες και βασιλική αυλή ως τους μόνους υπεύθυνους για τη δυστυχία του λαού. Ο πυρετός ανέβαινε στους παρισινούς δρόμους. Η εθνοσυνέλευση συνέχιζε τις εργασίες της απτόητη.

Ο βασιλιάς τα είχε χαμένα. Οι αυλικοί του ζητούσαν να διαλύσει την εθνοσυνέλευση. Ο Λουδοβίκος προτίμησε ν' απολύσει τον υπουργό του των Οικονομικών Ζακ Νεκέρ, τον μόνο λαοφιλή στην κυβέρνηση. Ήταν 11 Ιουλίου. Στους κήπους του δούκα της Ορλεάνης, ο Ντεμουλέν ξεσπάθωσε:

«Στα όπλα, πολίτες! Η απόλυση του Νεκέρ είναι προμήνυμα. Οι μισθοφόροι του βασιλιά θα μας χτυπήσουν. Στα όπλα, πολίτες!».

Ο λαός ξεχύθηκε στους δρόμους. Ο στρατός αποσύρθηκε. Τη νύχτα, 12 Ιουλίου, οι καμπάνες των εκκλησιών του Παρισιού χτυπούσαν εκκωφαντικά. Στις 13, ομάδες λαού χύθηκαν στις στρατιωτικές αποθήκες κι άρπαξαν όπλα και πολεμοφόδια.

Στις 14 Ιουλίου του 1789, ο λαός ξεχύθηκε στους δρόμους. Ένα σύνθημα συγκλόνιζε τα πλήθη:

«Στη Βαστίλη». Στις μισητές φυλακές που αποτελούσαν το σύμβολο της δεσποτείας και της καταπίεσης.

Το σύνθημα έγινε πολεμική κραυγή. Η κραυγή μετατράπηκε σε ορμή. Με έφοδο, ο λαός πήρε τη Βαστίλη.

Από στρατιωτική σκοπιά, το γεγονός ήταν ασήμαντο. Ουσιαστικά, επρόκειτο για την ανατροπή ενός συμβόλου. Ο Λουδοβίκος πήρε το μήνυμα και δήλωσε χαρούμενος, με την εξέλιξη. Όμως, η πτώση της Βαστίλης στις 14 Ιουλίου του 1789, σηματοδότησε την επανάσταση, που είχε πάρει πια τον δρόμο της.

Ο Λουδοβίκος ΙΣΤ΄ κατατομήθηκε στις 21 Ιανουαρίου του 1793. Η Μαρία Αντουανέτα, στις 16 Οκτωβρίου του ίδιου χρόνου. Ο Ναπολέων Βοναπάρτης (ο Κορσικανός, όπως τον έλεγαν οι εχθροί του) έγινε κυρίαρχος της Γαλλίας, στις 9 Νοεμβρίου του 1799.

(Έθνος, 9.7.1998) (τελευταία επεξεργασία, 26.2.2009)